

Har du trygg drift?

Veiledning for tilbydere av
forbrukertjenester til sjøs

Redningsselskapet

Utgitt av: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) 2009

ISBN: 978-82-7768-211-2

Grafisk produksjon: Capella Media A.S

Trykk: **GRØSET**

Har du trygg drift?

**Veiledning for tilbydere av
forbrukertjenester til sjøs**

Forord

I denne veiledningen kan du lese mer om ansvaret for tilbydere av forbrukertjenester til sjøs. Forbrukertjenester til sjøs omfatter blant annet tilbud om utleie av båt, arrangerte båtturer og andre fritidsaktiviteter. Ansvaret gjelder forholdet til informasjonsplikt, vurdering av risiko, krav til båt og båtfører, krav til beredskap m.v. Som representant for en virksomhet forventes det at du skaffer deg kjennskap til det nærmere innholdet av de regler som gjelder for virksomheten.

Veiledningen er utarbeidet av myndigheter som har forvaltningsansvar for denne type tjenester, i samarbeide med andre som også har kunnskap og erfaring på området. De som har deltatt i utarbeidelsen er Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), Sjøfartsdirektoratet, Politiet, Hovedredningssentralen, Kystvakten, Redningsselskapet og NHO Reiseliv. Det er også gitt innspill fra aktører i markedet.

Veilederen er ment å være et verktøy i det forebyggende arbeidet knyttet til de aktiviteter som tilbys.

Veiledningen kan også finnes på nettsidene www.tryggdrift.no og www.dsb.no

Vi vil hjelpe deg slik at din tjeneste er trygg og sikker!

Januar 2009

Er du ditt ansvar bevisst?

Vet du at:

- Dersom du tilbyr båter ved utlån, utleie eller fremleie (f.eks. via utleiebyrå), leverer du en forbrukertjeneste.
- Dersom du arrangerer båtturer med skipper, leverer du også en forbrukertjeneste.
- Det er du som eier båten og/eller tilbyr forbrukertjenesten som har hovedansvaret for sikkerheten ved tjenesten.
- Du er ansvarlig selv om du ikke tar betalt for tjenesten.

Ansvar og plikter

En forbrukertjeneste er en tjeneste som først og fremst er utviklet for å tilbys privatpersoner. At tjenesten i tillegg tilbys overfor for eksempel arbeidstakere, medfører ikke at ansvaret reduseres eller bortfaller i forhold til disse.

Du må ha nødvendig kunnskap for å kunne vurdere fare/risiko ved tjenesten. Selv om du bruker en konsulent eller får annen ekstern hjelp i vurderingen, er det fortsatt du som er ansvarlig for at sikkerheten ved den tjenesten du tilbyr blir ivaretatt.

Dersom du leier ut båt eller på annen måte tilbyr forbrukertjeneste via et formidlingsbyrå eller lignende, har du likevel alltid et ansvar for å påse at kunden får riktig informasjon og at sikkerheten ved tjenesten blir ivaretatt.

Som tjenestetilbyder har du også et ansvar for sikkerheten ved produkter som inngår i tjenesten, for eksempel båt- og redningsutstyr, kommunikasjonsutstyr, tauverk og lignende.

Du plikter å gi tilstrekkelig informasjon slik at kunden selv kan vurdere sikkerheten og sikre seg mot fare. Slik informasjon fritar deg likevel ikke fra øvrige krav til sikring av tjenesten. Dersom du kan dokumentere forsvarlig sikring av tjenesten, har kunden et selvstendig aktsomhetsansvar for sine handlinger.

Du kan du stille strengere krav enn lovens krav, for eksempel ved at du pålegger bruk av flytevest ombord i båten, setter begrensninger i forhold til hvor langt ut på sjøen kunden kan føre båten, setter alderskrav for fører av båt eller forbyr drikke av alkohol ombord i båten. Brudd på slike regler vil kunne medføre større ansvar for kunden. Det må dokumenteres at disse kravene er formidlet til kunden før utleie skjer eller forbrukertjenesten gjennomføres.

Risikovurdering av tjenesten

Husk internkontrollen!

Ha løpende fokus på sikkerheten – unngå skippertak!

Foto: Nancy Bundt/Innovation Norway

Målet med en risikovurdering er å etablere en høy grad av sikkerhet for de tjenester som tilbys. Det forutsettes at du som tilbyder av en forbrukertjeneste utviser aktsomhet og er i stand til å identifisere forhold ved tjenesten som kan innebære fare og utgjøre en uakseptabel risiko for kunder og tredjemenn. Dersom faremomenter innebærer at risikoen ved tjenesten anses uakseptabel, må du treffe nødvendige tiltak før tjenesten kan tilbys. Du må kunne dokumentere kontroll av kundens kompetanse i forhold til en forsvarlig gjennomføring av tjenesten. Dette gjelder også i forhold til bruk av utstyr som tilbys og som inngår i tjenesten. Dokumentasjonen kan skje ved avkryssing i en sjekkliste eller skrives ned på annen måte.

Du bør utarbeide og vedlikeholde en sjekkliste som angir mulige farlige situasjoner og forhold knyttet til tjenesten din, for eksempel krav til nødvendig kompetanse. Gå igjennom listen sammen med kunden og poengter hva som må gjøres hvis ting ikke går som forutsatt.

Vis sjøvett!

Husk at ansvaret for sikring av din tjeneste også gjelder i forhold til tredjemenn, for eksempel andre som ferdes på sjøen.

En enkel risikovurdering består av å stille og besvare fire spørsmål

- Hva kan gå galt?
- Hva er sannsynligheten for at dette kan gå galt?
- Hva er konsekvensene hvis dette først skjer?
- Hva kan vi gjøre for å hindre at noe går galt eller for å redusere konsekvensene dersom noe likevel skjer?

Eksempel på hva som kan være aktuelt å dokumentere ved vurdering av farer ved tjenesten:

- Hva kan skje, og hva kan forårsake at det skjer?
- Hvor sannsynlig er det at hendelsen inntreffer, og hva er i så fall konsekvensen?
- Er risikoen ved tjenesten akseptabel? I så fall, er det likevel forhold du må informere om? Husk at det er dine vurderinger av kundens kompetanse, behov for type utstyr og sikkerhetstilstanden ved utstyret m.v. som avgjør om risikoen ved tjenesten er akseptabel. Du bør utarbeide en egen sjekkliste for egenkontroll av den tjenesten du tilbyr, som ivaretar hensynet til nødvendig vedlikehold. I tillegg må du skape forståelse for kontroll av nødvendige forutsetninger hos kunden og kunne dokumentere overfor kunden at nødvendig sikkerhet er ivarettatt, eventuelt i hvilken grad kunden selv må ivareta sikkerhet og vedlikehold. Dette kan skje for eksempel ved fremvisning og gjennomgang av servicelogg på utstyr, samt ved kundekvitterte sjekklister.
- Er risikoen ved tjenesten uakseptabel? Hvilket tiltak må du treffe for å gjøre risikoen akseptabel, slik at du kan tilby tjenesten i markedet?
- Hvordan vil klimaendringer kunne påvirke tjenesten som tilbys. Raskt skiftende vær, sterkere vind og økte nedbørmengder kan gi fare for stormflo og økt bølgehøyde. Dette er faktorer som kan påvirke sikkerheten til sjøs og som du må ta i betraktning ved planlegging og tilrettelegging av (utleie-) tjenesten. Det er også forhold som det er svært viktig å informere om i forhold til kunder som ikke har samme kunnskap om vær- og sjøforhold som deg.

Foto: Johan Wildhagen/Innovation Norway

DSB har gitt ut en veiledning om risikoanalyse av risikofylte forbrukertjenester. Denne finner du under «Faktaark» på etatens hjemmeside. Veiledningen gir tips om hvordan du skjematisk kan dokumentere analyse av de momentene du finner relevant i en risiko-/farevurdering. Dokumentasjonen tilpasses virksomhetens art, aktiviteter, risikoforhold og størrelse.

Krav til kompetanse

Du har ansvaret for å påse at kunden og eventuelt egne ansatte har nødvendige sertifikater, bevis, eller annet tilfredsstillende grunnlag for å føre båt.

Dersom et fritidsfartøy overskrider 10 hk, 10 knop hastighet eller 8 meter lengde må fører være 16 år eller eldre.

Fra 1. mai 2010 innføres det krav om obligatorisk båtførerbevis i Norge. Kravet gjelder for alle personer født f.o.m. 01.01.1980 og som skal føre båt som er over 8 meter eller som har motor med mer enn 25 hk. Utleier må holde seg orientert om hvilke utenlandske kvalifikasjonsbevis som er godkjent i Norge når ordningen trer i kraft.

Gjør deg kjent med Sjøveisreglene, som under nr. 2 omtaler ansvar på sjøen:

Del a) fastslår følgende: «Intet i disse reglene skal fritta noen fartøy, dets reder, fører eller mannskap for følgende av en hvilken som helst forsømmelse fra å følge disse reglene eller i det hele tatt å iaktta slike forsiktighetsregler som alminnelig sjømannsskikk eller tilfellets særegne omstendigheter måtte tilsi.»

Del b) fastslår videre: «Ved tolkning av disse reglene, og når de følges, skal det tas nøye hensyn til alle farer for navigering og for sammenstøt, like ens til alle særlige omstendigheter, herunder begrensningen av vedkommende fartøys manøvreringsmuligheter, som måtte gjøre det nødvendig å avvike fra disse reglene for å unngå øyeblikkelig fare.»

For å føre båt som er 15 meter lang eller mer trenger du minimum fritidsbåtskippercertifikat. Øvre grense for dette sertifikatet er en bruttotonnasje på 50.

Med tilleggskurs til fritidsbåtskippereksamen og sertifikat kan du få tillatelse til å drive begrenset passasjerbefordring med inntil 12 passasjerer. Regelverket er under revisjon.

Krav til båten og utstyr i båten

Båten skal være utstyrt i henhold til gjeldende regler og konkrete risikoforhold.

Alle fritidsfartøy bør være utstyrt med det som i Norge er alminnelig båtutrustning. Blant annet bør det finnes brannvernustyr om bord, samt stige/leider hvis noen skulle falle i sjøen.

Annet aktuelt utstyr kan være:

- **typegodkjent flyteutstyr til alle om bord**
- **kniv**
- **båtshake**
- **dregg m/tauverk**
- **årer**
- **åregafler**
- **øsekar**
- **noe tauverk**

Båter som skal ut i åpent farvann bør i tillegg ha drivanker. Moderne kommunikasjonsutstyr er også viktig. Telefonnummeret til eier/utleier og nødnummer 112 bør være skiltet i båten.

Du må foreta forsvarlig valg av båt ut i fra forventet bruk og andre behov. Forskrift om produksjon og omsetning av fritidsfartøy m.v. stiller krav om CE-merking av fritidsbåter og angir kategorisering i henhold til tålegrenser. Annet relevant regelverk er lov om fritids- og småbåter, samt lov om sjøfarten (sjøloven).

Alle fritidsbåter under seilas skal være utstyrt med egnet flyteutstyr til alle om bord. Dette innebærer blant annet krav om typegodkjent flyteutstyr i passende størrelser for kundene. Flyteutstyret skal være testet og varig CE-merket.

I åpen båt bør man ha flyteutstyret på!

Foto: Redningsselskapet

Båtmotoren bør være lettstartet og i god stand. Det bør finnes reservedrivstoff om bord, og leietakere må få beskjed om å utvise ekstrem varsomhet ved håndtering av bensin i båten.

I dekkede båter skal det finnes ett eksemplar av Sjøveisreglene om bord. Dersom leietaker ikke forstår norsk, bør reglene oversettes til et språk han forstår. Kart over det aktuelle området bør også finnes om bord.

Informasjon til kunden

Nødvendig informasjon til kunden bør gis ut på forhånd (ved bestilling) og ved ankomst til stedet for gjennomføring av forbrukertjenesten. Informasjonen skal være tydelig, lett tilgjengelig og tilpasset kundens behov. For kunder fra utlandet kan det være behov for informasjon på andre språk og for særskilt informasjon om aktuelle risikofaktorer tilknyttet ferdsel i norsk farvann. Du må sørge for at informasjonen blir forstått. Standard informasjon kan med fordel gis i form av skriftlig materiale.

Dersom du selv ikke møter kunden, bør du sørge for at en representant møter på stedet hvor tjenesten mottas, for gjennomgang av tjenesten og produkter/utstyr.

Det er viktig å gi informasjon om værvarsel og om kundens eget ansvar for å gjøre seg kjent med værmeldinger (www.yr.no/www.storm.no)

Kunden må få informasjon om hvem som skal kontaktes i nødsituasjoner. Dette gjelder først og fremst nødnummer 112, men også annen viktig kontaktinformasjon, for eksempel egen vakttelefon hos utleier.

Viktig informasjon må komme tydelig frem!

Foto: Redningsselskapet

Beredskapsplan

Alle som leier båt eller for øvrig deltar i forbrukertjeneste må få informasjon om forebyggende tiltak som kan ha betydning dersom en hendelse inntreffer og om hva de skal gjøre hvis noe uforutsett skjer. Informasjon må gis slik at den blir forstått.

Følgende punkter bør avklares før oppstart:

- Navn på alle personer om bord (passasjerer og ansatte).
- Nødvendig kompetanse.
- Tidspunkt for utreise og for planlagt tilbakekomst.
- Informasjonsplikt ved eventuelle forsinkelser.
- Område for turen/reiserute (ikke alle båter har GPS om bord).
- Forhold som betinger at turen skal avlyses eller avbrytes.
- Forhold til varsling/kommunikasjon: I kystnære farvann vil mobiltelefon i praksis være det primære kommunikasjonsmiddel. På sjøen benyttes VHF, men dette forutsetter at operatør må ha sertifikat. Du må påse at det er fungerende kommunikasjonsmidler i båten og opplyse om nødnummer 112, samt eventuelt VHF-kanaler som leietakere og kunder kan bruke ved behov. Nødnummer og andre viktige kontaktnummer bør likeledes markeres tydelig på liste i vanntett plastfolie og festes i båten. Du bør også selv ha en liste med telefonnummer til alle kunder i båten. Dette gjelder selv om du har egen besetning som fører båten.
- Riktig bruk av nød-/redningsutstyr (nød-bluss, kommunikasjonsmiddel, personlig flyteutstyr m.v.).
- Annet etter konkret vurdering.

Ved mottatt melding om fare/ulykkeshendelser bør du straks vurdere å kontakte nødtelefon 112 med informasjon om situasjonen. Husk at ansvaret for å treffe rimelige tiltak fortsetter selv om du har ringt etter assistanse.

Foto: Pål Bugge/inn/Innovation Norway

Som tjenestetilbyder bør du skaffe deg en oversikt over aktuelle ressurser som står til rådighet dersom ulykken er ute og utarbeide en kontaktlister og en innsatsplan.

**Terskelen for å varsle skal være lav, tidlig varsling kan redde liv!
Ring nødnummer 112!**

Lenker til aktuelle lover og regler

Lov 1976.06.11 nr. 79 om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven)
www.lovdatab.no/all/hl-19760611-079.html

Forskrift 1996.12.06 nr. 1127 om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften)
www.lovdatab.no/cgi-wifit/ldles?doc=/sf/sf/sf-19961206-1127.html

Forskrift 2004.12.20 nr. 1820 om produksjon og omsetning av fritidsfartøy mv.
www.lovdatab.no/cgi-wifit/ldles?doc=/sf/sf/sf-20041220-1820.html

Lov 1994.06.24 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven)
www.lovdatab.no/all/hl-19940624-039.html

Lov 1998.26.06 nr. 47 om fritids- og småbåter
www.lovdatab.no/all/hl-19980626-047.html

Lov 2007-02-16 nr. 09: Lov om skipssikkerhet (skipssikkerhetsloven)
<http://www.lovdatab.no/all/hl-20070216-009.html>

Forskrift 1975.12.01 nr. 05 om forebygging av sammenstøt på sjøen (Sjøveisreglene)
www.lovdatab.no/for/sf/nh/xh-19751201-0005.html

www.regelhjelp.no - Veiviser til regelhjelp for virksomheter

Faktaark og annen informasjon

Sjøfartsdirektoratet og Redningsselskapet har utarbeidet informasjon om sjøvett, krav til båt og andre sikkerhetskrav

www.sjovett.no

www.nssr.no

Sikkerhetsutstyr for å hindre fall over bord og for å muliggjøre ombordstigning etter fall over bord

www.sjofartsdir.no/no/Publikasjoner/Faktaark/Fakta_10-07-Sikkerhetsutstyr__fall_over_bord/

Faktaark om personlig verneutstyr (PVU)

www.dsb.no/File.asp?File=Publikasjoner/Faktaark/faktaarkpersonligverneutstyr.pdf

Temaveiledning for risikofylte forbrukertjenester

www.dsb.no/File.asp?File=Publikasjoner/temaveiledningrisikoanalyse.pdf

Kontaktinformasjon til virksomhetene som har utarbeidet veiledningen:

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) www.dsb.no

Sjøfartsdirektoratet www.sjofartsdir.no

Hovedredningssentralen (Sør-Norge og Nord-Norge) www.hovedredningssentralen.no

Redningsselskapet www.nssr.no

Kystvakten www.mil.no/sjo/kv

Politiet www.politi.no

NHO Reiseliv www.nhoreiseliv.no

Nødtelefon: **112**

Tema

Rambergveien 9
Postboks 2014
3103 Tønsberg

Tlf.: 33 41 25 00
Faks: 33 31 06 60

postmottak@dsb.no
www.dsb.no

HR - 2160
ISBN 978-82-7768-211-2
Januar 2009

Foto: Redningsselskapet